

Jānos pie roktura piesien govī un krāsni cep butes

Par dziedāšanu, Jāņu nakts delikatesēm un rīta pagīrām – PDz rīkotajā sarunā spriež aktieris ROMUALDS ANCĀNS, kas šovasar atkal grasās filmēties Jāņa Streiča filmā – «Rūdolfa mantojums», un Rīgas Doma kora skolas direktors, Dziesmu svētku virsdiriģents JĀNIS ERENŠTREITS.

Bērnībā svētki bija saozāmi

Romualds Ancāns (R.A.): Esmu dzimis Līvānu pusē, un tur bija tāda tradīcija, ka naksti pirms līgošanas mēs, puikas, gājām pušķot vietējiem Jāņiem māju durvis. Pie reizes izstrādājām arī kādu joku. Reiz pie durvju roktura piesējām govī. Nakts bija silta, un lopiņš mierīgi gulēja pie durvīm. No rīta saimnieks rāva vajā durvis un uzrāva augšā maujošu govī. Puikas stāstīja, ka citam saimniekam uz jumta uzcēluši zirga ratus. Par ratiem nezinu, taisnība vai nē, bet par to govī – tas nu gan ir fakts!

Jānis Erenštreits (J.E.): Izrādās, mēs abi nākam no laukiem. Mana bērnība pagāja mazā zvejnieku ciemā – Sīkragā. No puiku dienām labi atceros kādu ciema kundzi, kas Līgosvētkos tērpās skaistā lībiešu tērpā. Rokās turēja skaistas lauku puķes un pirmā uzsāka dziedāšanu. Pēc tam daudzi piebalsoja, arī mēs – mazie palaidņi.

R.A.: Interesanti, ka mūsu bērnībā dziesmas neviens nemācījās, bet visi tās zināja.

J.E.: Jā, tās dziedāja svētkos un nebija grūti atcerēties.

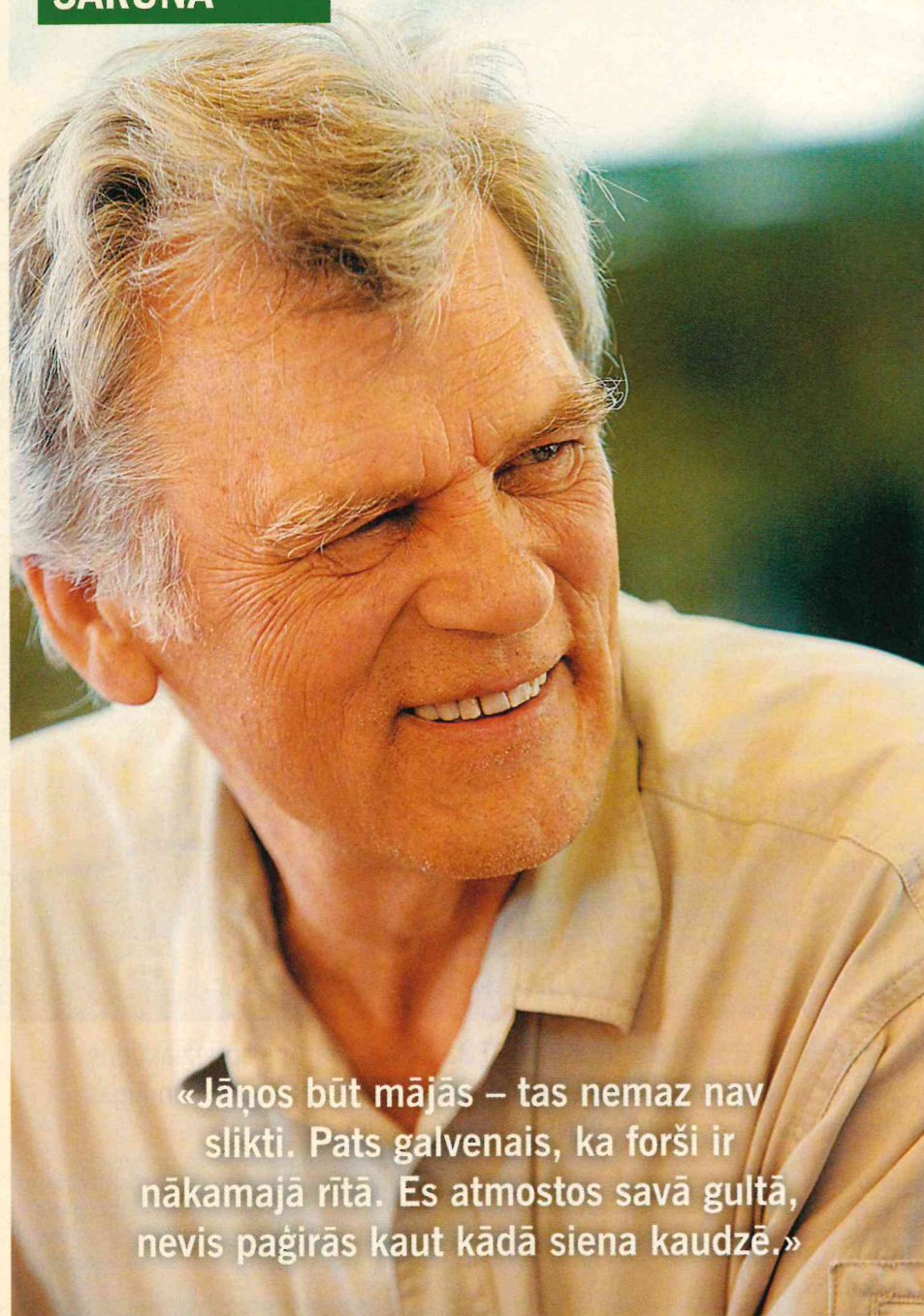
R.A.: Protams, visspilgtākie Jāņu svinēšanas iespaidi saglabājušies no bērnības, kad svētki bija gan saozāmi, gan sajūtami. Smaržoja meijas, bet vecāmāte cepa pīrāgus. Govīm uz rāgiem bija uzlikti vainagi, un mēs, puikas, ar lielu nepacietību gaidījām Līgovakarū.

J.E.: Ar mani notika līdzīgi. Sīkragā gandrīz kat-

rai ģimenei bija kāda gotiņa, un ciema bērniem ik pa laikam vajadzēja doties ganos. Pavisam bija aptuveni trīsdesmit govju, tās dzinām uz Dundagas pusi – tur bija ārkārtīgi skaistas pļavas un netālu

tecēja upīte, pilna ar forelēm. Reiz tā sagadījās, ka tieši man bija jāgana Līgodienā. Todien biju ļoti nemierīgs, jo visu laiku raizējos, ka sāks līgot bez manis. Kad vairs nespēju nociesties, govīs atdzinu

«Jāņos būt mājās – tas nemaz nav slikti. Pats galvenais, ka forši ir nākamajā rītā. Es atmostos savā gultā, nevis pagīrās kaut kādā siena kaudzē.»

ROMUALDS ANCĀNS ar JĀNI STREIČU un RĒZIJU KALNIŅU filmas «Rūdolfas mantojums» uzņemšanas laukumā.

mājās – pāris stundu pirms noteiktā laika. Par šo gājieni saņēmu pamatīgu brāzienu.

R.A.: Pie mums Līgovakarā visvairāk tika paterēti pīrādžiņi un siers, ko no mājām nesām pie ugunsкура. No sākuma palīgojām pie sava, bet vēlāk devāmies līgot pie kaimiņu ugunskurjiem.

J.E.: Manā bērībā vislielākā Jāņu nakts delikatese bija kūpinātas butes. Vēl lielāks gardums varēja būt tikai krāsni ceptas butes, kuras beigās tika nopindzelētas ar olu dzeltenumu. Tad tās spīdēja kā nolakotas. Arī mana sieva, kas ir tipiska rīdziniece, atzina – butes tiešām ir debešķīga maltīte, jāprot vien pagatavot. No bērības atceros kādu negadījumu. Līgovakarā daudzi Sīkraga iedzīvotāji savācās kopā un kāpās iekurināja ugunsкуру. Jaunekļi lika kārtī darvas mucu un to aizdedzināja. Reiz uguns nodzisa, viens no jauniešiem līda augšā, un viņam uz galvas uzlija karsta darva. No galvas nogāja liela matu šķipsna.

Izdancina tantuku un brien pa rasu

R.A.: Agrāk vasarās dzīvojām Ragaciemā, tur irējām māju. Jaunībā reiz līgoju ar žurnālistu Rišardu Labanovski. Mēs bijām pazīstami, jo tā sagadījās, ka par sievieti apņēmām māsas. Līgovakarā nedaudz pasēdējām pie ugunsкура, bet pēc tam nolēmām pastaigāt. Kaimiņos sastapām pavecāku pāri – nīpru tantuku un onkuli. Kad sākām raut vaļā dziesmas, šie bija baigi priecīgi, jo tuvākajā apkārtnē gandrīz neviens vairs nedziedāja, bet atskaņoja maģus. Vecais mums ielēja pašbrūvētu alu, bet es izdancināju tantuku. Beigās vēl nedaudz apvainojos, jo tantuks teica, ka Rišardu pazīstot, bet mani – ne. Biju iedomājies, ka esmu labi zināms aktieris, kuru vajadzētu atpazīt. Tomēr tantuks atpazīna Rišardu – viņš tolaik Latvijas televīzijā vadīja reportāžas no svētku demonstrācijām.

J.E.: Jāatzīst, ka Jāņos bieži vien esmu izjutis skumjas. Laikam tāpēc, ka dienas atkal kļūst īsākas, bet nakts – garākas. Man šķiet, ka viena no būtiskākajām Jāņu tradīcijām ir nevis pati svinēšana, bet gan gatavošanās. Mūsu ģimenei tā lielākā gatavošanās un svinēšana notiek Mērsragā, kur mums kopš 1982. gada ir vasaras māja.

R.A.: Vai ar Doma kora zēniem nelīgojat?

J.E.: Tas laiks jau aiz muguras. Kopā nosvinēti aptuveni 25 Līgosvētki, jo agrāk vasarās mums bija kopīgas nometnes – tās rīkojām dažādās Latvijas malās. Zēni vienmēr bija izdomas pilni un nelabprāt ļāvas svētku iestudētajai kārtībai. Katrs bija apņēmības pilns sagaidīt saullēktu, tomēr ne visiem tas izdevās. Uz rīta pusī daudzī saļīma pie ugunsкура un palika guļam. Tad ar citiem vecākiem nesām puikas uz gultām.

R.A.: Agrāk, vēl padomju laikos, mani aicināja līgot kolhozos, bet es no šītiem pasākumiem izvairījos. Protams, aicināja, lai es izklaidētu citus. Lielos svētkos vajadzīgs vadītājs, kas kā līme satur visus kopā. Esmu aicināts dzīt jokus arī kāzās, bet arī no šiem piedāvājumiem esmu atteicies.

J.E.: Manuprāt, vislabākais ir Jāņu rīts, kad tiek sagaidīts saullēkts. Tad cenšos pastaigāt basām kājām par rasu, jo ir ticējums, ka tas ir ļoti veselīgi. Ja Jāņu rītā esmu pie jūras, nopeldos vai vismaz muti noskalāju.

R.A.: Sagaidīt saullēktu – tas ir ļoti jauki. Visbiežāk gan gadījies, ka pieceļos un skatos – nu, kāds tur rīts, jau riktīga diena! Tad es dzeru ūdeni un eju peldēties.

Ancāns gatavojas filmēties

R.A.: Jūlijā būs Dziesmu un deju svētki. Vai virsdiriģentam Erenštreitam daudz darba?

J.E.: Nē, tur viss ir labi sakārtots, un par to man nav jāuztraucas. Starp citu, mūzikā par Jāņu tēmu nekas labāks un kompaktāks par Emīļa Melngaiļa «Jāņu nakti» nav radīts. Tas uzrakstīts tik izdevīgā reģistrā, ka balsis viena otru pastiprina no sākuma līdz beigām.

R.A.: Jā, es arī esmu ievērojis, ka ir dziesmas, kuras nokrīt turpat pie dziedātājiem, bet citas – ceļas augšā un aiziet tālāk.

J.E.: Ir gabali, kas labi skan tikai telpās pie labas akustikas, bet lielajā estrādē tā ir vāja. Lai šādas dziesmas labi noskanētu, no koristiem jāizspiež maksimums. Bet ir arī pretēji piemēri. Jāzeps Vītola «Gaismas pils» vienmēr skanēs labi, pat ja koncertzālē izsīti korķus un pārraus elektrības vadus.

R.A.: Ar «Gaismas pili» pirmoreiz sastapos pamatskolā, kad gatavojāmies Latgales dziesmu svētkiem. Kā man patika šī dziesma! Tā mani paņēma līdz pēdām.

J.E.: Un ko šajā vasarā darīs aktieris Romualds Ancāns?

R.A.: Ceru, ka jūlijā atsāksim darbu pie Jāņa Streiča filmas «Rūdolfas mantojums», kur spēlēju saimnieku Rūdupu. Kinoproves notika jau pirms četriem gadiem, bet naudas trūkuma dēļ šis projekts ir iestrēdzis. Viendien televīzijā redzēju Streiču, viņš sacīja, ka naudu viņam vajag tūlīt, nevis kaut kad vēlāk. Aktieri pamazām noveco, un, ja filmēšanas process ievilksies, filmā to varēs pamanīt. Piemēram, es četros gados neesmu īpaši mainījies, bet jaunās meitenes... Nu, viņas drīz vairs nebūs jaunas meitenes.

Erenštreitam 40 gadu kāzu jubileja

R.A.: Interesanti, ka pēdējos piecus gadus man nav nācies kārtīgi nosvinēt Jāņus. Viengad es aplīmu, un mēs nekur neaizbraucām. Otrgad aplīma sieva, un mēs atkal nekur neaizbraucām. Pēc tam sapratu, ka Jāņos būt mājās – tas nemaz nav slikti.

J.E.: Mājās ir forši!

R.A.: Pats galvenais, ka forši ir nākamajā rītā. Es atmostos savā gultā, nevis pagīrās kaut kādā siena kaudzē. Turklāt man ir laba pašsajūta. Un tad svaigu galvu varu iziet rīta pastaigā pa Arkādijas parku.

J.E.: Dzīvojat Rīgā pie Arkādijas parka?

R.A.: Jā, netālu. Tajā rajonā dzīvo visādi dzērāji un mākslinieki. Es domāju, ka arī šogad Jāņus pavadīšu mājās. Galdā būs lauku siers un pīrādžiņi. Kad pusaudža gados neaizgāju uz skolu, atrunājos, ka neierados ģimenes apstākļu dēļ. Arī tagad vien varu paskaidrot, ka nebraukšu uz laukiem un nesvinēšu Jāņus pie ugunsкура ģimenes apstākļu dēļ.

J.E.: Arī es neraujos uz lielu burzmu un paaugstināšanu. Tomēr tā sanācis, ka jau trešo gadu piedalos «Dziedošo Jāņu» pasākumā, un šoreiz tie notiks Aizkrauklē. Mana ģimene līgos lauku mājās Mērsragā.

R.A.: Vai jums ir liela ģimene?

J.E.: Ir divas meitas un trīs mazdēli. Starp citu, šovasar ar sievu atzīmēsim 40 gadu kāzu jubileju.

R.A.: Bet man ir divi dēli un četri mazbērni. Es ļoti ceru piedzīvot brīdi, kad kļūšu par vecvectēvu. Manuprāt, vectēvs ir generālis, bet vecvectēvs – generālisimuss!

JĀNIS ERENŠTREITS ar Rīgas Doma kora skolas zēnu kori.

«Manā bērībā vislielākā Jāņu nakts delikatese bija kūpinātas butes. Vēl lielāks gardums varēja būt tikai krāsni ceptas butes, kuras beigās tika nopindzelētas ar olu dzeltenumu.»

